USMON AZIM SHE’RIYATIDA INSON RUHIYATI, MUHABBAT VA VATAN MAVZUSI TALQINI

Termiz davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti
1-bosqich talabasi **Shaboyva Mahliyo**
shaboyvamahliyo@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek she’riyatining taniqli vakili Usmon Azim ijodidagi asosiy mavzular, badiiy xususiyatlar va falsafiy qarashlar tahlil qilinadi. Shoir she’rlarida inson ruhiyati, muhabbat, Vatanga sadoqat, hayot, tabiat va ma’naviy izlanish masalalarining yoritilishiga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, ijodkorning obraz yaratish mahorati, ramziy ifoda vositalaridan foydalanishi, xalq og‘zaki ijodi an’analariga munosabati va o‘ziga xos poetik uslubi ko‘rib chiqiladi. Maqolada Usmon Azim she’riyatining o‘zbek adabiyotidagi o‘rni hamda yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Usmon Azim, o‘zbek she’riyati, lirika, muhabbat, Vatan, inson ruhiyati, falsafiy mushohada, badiiy obraz, ramz, poetik mahorat.

Аннотация. В данной статье анализируются основные темы, художественные особенности и философские взгляды в творчестве известного представителя современной узбекской поэзии Усмона Азима. Особое внимание уделяется изображению внутреннего мира человека, любви, преданности Родине, жизни, природе и духовным поискам. Также рассматриваются мастерство поэта в создании художественных образов, использование символических средств выражения, связь с традициями устного народного творчества и своеобразие его поэтического стиля. В статье освещаются место поэзии Усмона Азима в узбекской литературе и её воспитательное значение для молодого поколения.

Ключевые слова: Усмон Азим, узбекская поэзия, лирика, любовь, Родина, внутренний мир человека, философские размышления, художественный образ, символ, поэтическое мастерство.

Abstract. This article analyzes the main themes, artistic features, and philosophical perspectives in the works of Usmon Azim, a prominent representative of modern Uzbek poetry. Special attention is given to the portrayal of the human inner world, love, devotion to the homeland, life, nature, and spiritual exploration. The article also examines the poet's skill in creating literary images, his use of symbolism, his connection with folk traditions, and the distinctive features of his poetic style. Furthermore, it highlights the significance of Usmon Azim's poetry in Uzbek literature and its educational value for younger generations.

Keywords: Usmon Azim, Uzbek poetry, lyric poetry, love, homeland, human inner world, philosophical reflection, literary image, symbolism, poetic mastery.

KIRISH

O‘zbek adabiyotida she’riyat inson qalbidagi nozik kechinmalarni, hayotiy qarashlarni va jamiyatdagi o‘zgarishlarni badiiy ifodalashning muhim vositasi hisoblanadi. Har bir davr she’riyati o‘ziga xos mavzu va uslubga ega bo‘lib, unda insonning ichki dunyosi, orzu-umidlari, iztiroblari va hayot haqidagi mushohadalari aks etadi. Zamonaviy o‘zbek she’riyatining yorqin vakillaridan biri Usmon Azim ijodi ham ana shunday badiiy va ma’naviy xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Usmon Azim 1950-yil 13-avgustda Surxondaryo viloyatining Boysun tumanida tug‘ilgan. U 1972-yilda Toshkent davlat universitetining jurnalistika fakultetini tamomlagan. Shoir 2000-yilda “O‘zbekiston xalq shoiri” faxriy unvoniga sazovor bo‘lgan. Uning ilk she’riy kitobi “Insonni tushunish” nomi bilan 1979-yilda nashr etilgan. Keyinchalik “Holat”, “Oqibat”, “Ko‘zgu”, “Surat parchalari”, “Dars”, “Ikkinchi aprel”, “Baxshiyona”, “Uyg‘onish azobi”, “G‘ussa”, “Uzun tun” va “Kuz” kabi she’riy to‘plamlari kitobxonlar e’tiboriga havola etilgan.

Usmon Azim she’riyatining asosiy xususiyati shundaki, unda oddiy hayotiy voqealar chuqur falsafiy mazmun bilan uyg‘unlashadi. Shoir inson qalbidagi quvonch va iztiroblarni, muhabbat va sog‘inchni, hayotning mazmuni va insoniy mas’uliyatni o‘ziga xos obrazlar orqali ifodalaydi. Shu sababli uning she’rlari o‘quvchini nafaqat his qilishga, balki fikrlashga ham undaydi.

USMON AZIMNING HAYOTI VA IJODIY FAOLIYATI

Usmon Azim zamonaviy o‘zbek adabiyotida o‘zining betakror ovozi va individual ijodiy uslubi bilan tanilgan ijodkorlardan biridir. Uning she’riyatga kirib kelishi XX asrning 70-yillariga to‘g‘ri keladi. Dastlabki ijod namunalaridayoq shoir inson, jamiyat va hayot haqidagi o‘z qarashlarini ifodalashga intilgan. Shoirning “Insonni tushunish” nomli ilk to‘plami uning ijodiy yo‘nalishini belgilab bergan muhim asarlardan biridir. To‘plam nomidan ham ko‘rinib turibdiki, ijodkor uchun insonni anglash, uning ruhiy olamini o‘rganish va ichki kechinmalarini tushunish muhim masalalardan hisoblanadi. Keyingi “Holat” va “Oqibat” kabi to‘plamlarida ham inson xarakteri, hayotiy tanlovlar va ma’naviy qadriyatlar mavzusi davom ettiriladi.

Usmon Azim ijodida yillar davomida badiiy izlanish va uslubiy o‘sish kuzatiladi. Dastlabki she’rlarida insonning davr va jamiyat hayotidagi o‘rni, ijtimoiy muammolar va insoniy munosabatlarga e’tibor kuchli bo‘lsa, keyingi ijodida falsafiy mushohada, ramziy obrazlar va ruhiy kechinmalar yanada chuqurroq namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, “Baxshiyona” to‘plamida xalq og‘zaki ijodi va baxshichilik an’analariga xos ohanglar shoirning individual poetik uslubi bilan uyg‘unlashadi.

Usmon Azim faqat shoir sifatida emas, balki dramaturg va tarjimon sifatida ham o‘zbek adabiyotiga munosib hissa qo‘shgan. Uning “Bir qadam yo‘l”, “Kunduzsiz kechalar”, “Bozor”, “Alpomishning qaytishi” kabi sahna asarlari ijodkorning ko‘p qirrali iste’dodini namoyon etadi. Shuningdek, u jahon adabiyoti namunalarini o‘zbek tiliga tarjima qilish bilan ham shug‘ullangan.

SHOIR SHE’RIYATIDA MUHABBAT VA INSON RUHIYATI TALQINI

Usmon Azim she’riyatida muhabbat mavzusi muhim o‘rin egallaydi. Biroq shoir muhabbatni faqat ikki inson o‘rtasidagi tuyg‘u sifatida emas, balki inson qalbini yuksaltiruvchi, uni ezgulikka chorlovchi ma’naviy kuch sifatida talqin qiladi. Uning she’rlarida sevgi, sog‘inch, ayriliq, sadoqat va armon kabi tuyg‘ular o‘zaro uyg‘un holda namoyon bo‘ladi.

Shoirning muhabbat haqidagi she’rlarida lirik qahramonning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari va hayotga munosabati alohida ahamiyat kasb etadi. Lirik qahramon

ko‘pincha o‘z qalbi bilan suhbatlashadi, o‘tgan kunlarni eslaydi, muhabbatning inson hayotidagi o‘rni haqida mulohaza yuritadi. Bu holat she’rlarga samimiylik va tabiiylik bag‘ishlaydi.

Usmon Azim ijodida inson ruhiyatining murakkabligi ham muhim mavzulardan biridir. Shoir insonni faqat tashqi ko‘rinishi yoki jamiyatdagi mavqei bilan emas, balki uning ichki dunyosi, vijdoni, orzu-umidlari va ma’naviy qarashlari orqali anglashga intiladi. Shu bois uning she’rlarida quvonch bilan iztirob, umid bilan armon, ishonch bilan shubha yonma-yon keladi.

“Insonni tushunish” to‘plami ham aynan shu g‘oyaviy yo‘nalish bilan ahamiyatlidir. Unda insonni anglash, uning qalbidagi kechinmalarni his etish va hayotdagi o‘rnini tushunish masalalari ijodiy izlanishlar markazida turadi. Usmon Azim she’riyatida inson ruhiyatiga murojaat qilish o‘quvchini o‘z hayoti, xatti-harakatlari va ma’naviy qadriyatlari haqida fikrlashga undaydi.

VATAN, TABIAT VA HAYOT HAQIDAGI FALSAFIY MULOHAZALAR

Usmon Azim she’riyatida Vatan mavzusi ham alohida ahamiyatga ega. Shoir uchun Vatan shunchaki tug‘ilib o‘sgan joy emas, balki insonning xotiralari, milliy qadriyatlari, xalq tarixi va ma’naviy ildizlari mujassam bo‘lgan muqaddas tushunchadir. Uning ijodida ona yurtga muhabbat, xalq taqdiriga daxldorlik va milliy o‘zlikni anglash g‘oyalari turli badiiy shakllarda ifodalanadi. Shoirning Surxon vohasida, qadimiy Boysun zaminida tug‘ilib o‘sgani uning ijodiy dunyoqarashiga ham ta’sir ko‘rsatgan. Boysun tabiati, xalq og‘zaki ijodi, baxshichilik an’analari va milliy ruh shoirning badiiy tafakkurida muhim o‘rin egallaydi. Uning she’riyatidagi xalqona ohang va obrazlilik ana shu ma’naviy muhit bilan chambarchas bog‘liqdir.

Tabiat tasviri ham Usmon Azim ijodining muhim jihatlaridan biridir. Shoir tabiat manzaralarini shunchaki tashqi go‘zallik sifatida tasvirlamaydi, balki ulardan inson ruhiy holatini ifodalashda foydalanadi. Bahor yangilanish va umidni, kuz umrning o‘tkinchiligi va xotiralarni, tun esa yolg‘izlik va ichki izlanishlarni ifodalovchi ramziy obrazlarga aylanishi mumkin.

Ayniqsa, “Kuz” to‘plami shoirning tabiat va inson ruhiyati o‘rtasidagi munosabatlarni badiiy ifodalash mahoratini ko‘rsatadi. Shoir tabiat manzaralari orqali inson hayoti, vaqt va xotira bilan bog‘liq mushohadalarni ifodalaydi. Bunday tasvirlar o‘quvchini tabiat va inson o‘rtasidagi ma’naviy bog‘liqlik haqida o‘ylashga undaydi. Shoirning falsafiy she’rlarida hayot va o‘lim, vaqt va abadiyat, insonning dunyodagi o‘rni kabi murakkab masalalar ham ko‘tariladi. U inson umrining qadriga yetish, har bir kunni mazmunli o‘tkazish va ezgu amallar bilan yashash zarurligini badiiy ifodalaydi. Bunday she’rlar o‘quvchini hayotning mohiyati haqida chuqurroq o‘ylashga chorlaydi.

Usmon Azim she’riyatining o‘ziga xos jihatlaridan biri uning obraz yaratish mahoratidir. Shoir fikr va tuyg‘ularni oddiy bayon qilish bilan cheklanmaydi, balki ramz, tashbeh, istiora, jonlantirish va boshqa badiiy vositalardan samarali foydalanadi. Natijada she’rlarida ko‘p qatlamli ma’no va chuqur hissiy ta’sir yuzaga keladi. Shoir ijodida xalq og‘zaki ijodi an’analarining ta’siri ham sezilarli. Ayniqsa, “Baxshiyona” to‘plamida xalqona ohang, dostonchilik an’analari va milliy ruh bilan bog‘liq xususiyatlar namoyon bo‘ladi. Bu jihatlar Usmon Azim she’riyatini o‘ziga xos badiiy yo‘nalishga ega ijod sifatida tavsiflash imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Usmon Azim zamonaviy o‘zbek she’riyatining o‘ziga xos ovoz va badiiy uslubga ega bo‘lgan vakillaridan biridir. Uning ijodida inson ruhiyati, muhabbat, Vatan, tabiat, hayot va ma’naviy izlanish kabi mavzular chuqur falsafiy mazmun bilan yoritilgan. Shoirning “Insonni tushunish”, “Holat”, “Oqibat”, “Baxshiyona”, “Uyg‘onish azobi” va “Kuz” kabi to‘plamlari uning ijodiy izlanishlari, dunyoqarashi va poetik mahoratini namoyon etadi. Ayniqsa, ramziy obrazlar, xalqona ohang va falsafiy mushohadalar Usmon Azim she’riyatining asosiy badiiy xususiyatlari hisoblanadi.

Usmon Azim she’rlarining muhim jihati shundaki, ular insonni o‘z qalbiga nazar tashlashga, hayotning qadriga yetishga va atrofdagi voqelikni teran anglashga undaydi. Shu sababli shoir ijodi bugungi kunda ham o‘zbek adabiyotida muhim o‘rin egallaydi va yosh avlodning ma’naviy kamolotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azim, U. *Insonni tushunish*. Toshkent, 1979.
2. Azim, U. *Holat*. Toshkent, 1979.
3. Azim, U. *Oqibat*. Toshkent, 1980.
4. Azim, U. *Ko‘zgu*. Toshkent, 1983.
5. Azim, U. *Surat parchalari*. Toshkent, 1985.
6. Azim, U. *Dars*. Toshkent, 1985.
7. Azim, U. *Baxshiyona*. Toshkent, 1989.
8. Azim, U. *Uyg‘onish azobi*. Toshkent, 1991.
9. Azim, U. *G‘ussa*. Toshkent, 1994.
10. Azim, U. *Kuz*. Toshkent, 2001.
11. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. “Usmon Azim” maqolasi.